

"OLIVERI" lavalettoomisest on Ülo Vilimaa pikemat aega unistanud. Nüüd ta siis teostas selle koos dirigent Erich Kõlari, kunstnik Kustav-Agu Püümani, koormeister Piret Taltsi, kontsertmeistrite Made Sõle ja Zoja Gertsiga. Assistentidöö Regina Süvalepalt. Julgust selleks tööks andsid Tartu tublid laulupoisid.

Neil ongi lavastuses suured ülesanded (vaestemajakasvandikud, Fagini taskuvaraste kamp), mida üllatava vabaduse ja kaasaelamisega täidetakse. Keskselt tõuseb (ja nii peabki olema!) nimiosaline. Juhan Vingel on Oliveriks nagu loodud. Armas lapsehää! paneb ennast kuulama, reageeringud on loomulikud/siirad. Tema silmade eest möödub terve tegelaste galerii, keda kehastavad "Vanemuise" eri põlvkondade (erineva tasemega) esindajad. alates Helend Peebust (vanahärra mr. Brownlow, kes osutub Oliveri vanaisaks) ja Lehte Margist (emand vaestemajast) kuni püüdliku Anti Reinthalini (noor sulil mr. Jack).

Tegelaste reas kerkivad soodsalt esile "Oliveri" taskuvaraste Akadeemia juhataja Fagin), Vivian Kallaste (Nancy) ja Jassi Zahharov (Bill Sikes), kaks viimast ka vokaalselt tugevad. Muide, etenduse vokaalselt küljelt hakkas kõrva laulmisviiside rohkus (teiste võimaluste kõrval ka operetlikku retsitaatiivset esitust jne.). Ehsat muusikalistiili tabas orkester (dirigent Erich Kõlar, kellelt pärinevad ka ladusad laulutekstid). Stiilne oli ka kunstnikutöö.

Vaatamata mitmele katsele jäi siinkirjutajal nägemata teine koosseis. Eriti huvipakkuv võiks olla Andres Dvijnjaninovi Fagin.

Muusikal on žanr, kus terviküks

VIINAKUU — MUUSIKALIKUU

Foto: TOOMAS SULI

Nimitegelane (J. Vingel) ja Jack (A. Reinthal) "Oliveris".

Foto: HARRI ROSPU

Maria (I. Kütt) ja Tony (T. Tohert) "West Side'i loos".

Tänaste keskmise, eriti noorema põlvkonna teatrikülastajatele on muusikalizhan operetist ehk tuttavamgi. Alates 60-ndatest aastatest on Eesti teater peaaegu regulaarselt avastanud üha uusi muusikale selle žanri põhifondist. Muusikalavastuste etendamise traditsiooni on nüüdseks ju taastanud "Ugala" ja "Endla", tagasi pole kokkunud ka Rakvere Teater. Viimaste hooegade mängukavades oli koht "Veetleval leedil", "Oklahoma!", "Kate'il", "Heliseval muusikal". "Endla" sügisafišš märgib Kern-Hammersteini "Teatrilava" kavasselekut.

Lähem (õnnestunud!) tutvus žanriga algas Frederick Loewe' "Minu veetleva leedi" (1963) ja Leonard Bernsteini "West Side'i looga" (1964). Need tulid lavale Estonias.

Üks ring näib nüüd sulguvat! Eesti Muusikaakadeemia, Estonia, Pedagoogikaülikooli ja AS ARISTO ühistööna on "West Side" taas Tallinna lavaal.

Viinakuu osutus meil lausa muusikalikuks — oktoobri lõpudekaadil nägi "Vanemuises" rambivalgust meil seni vaid filmina tuntud, seitse Oscarit kogunud Lionel Barti "Oliver" (alusel Charles Dickens "Oli-

keele otsimist. Ometi säilib tantsupeolgi võistlusmoment, mida muidugi oluliselt rõhutab muusika. Suureks kontrastiks saab unelma-steen (nr. 13). Saavutatakse sünkroonsus, tajud erilist lüürlilist hingust. Vahest ainult "löömingu" lahendus (konsultant Andres Lutsar) võiks ehtsam-pingelisem olla.

Kordaläinud koreograafiat tantsi eneseunustamiseni hasartselt. Siit eriline rutiniivaba dünaamilisus, lummavus ja sära. Mitmes kirjutises on juba viidatud, et laval pole võimalik määratleda, kes esinejatest on laulu-, kes tantsuüliõpilane. Muusikalis peabki see nii olema. Mait Agu on teinud tähelepanuväärse töö, mitne peaosalisegi liikumis/tantsuosavus on meil harva nähtav. Agu koreograafivõimetus pole juba ammugi kahtlust. Seni oli see kildudena laiail pillatud. Nüüd siis suurvorm. Meeldiv tõdeda, et ta pole ainult väikevormi meister.

Kostüümikujunduses tunnetan ebakõla — kummagi jõugu rõivastus on lahendatud eri võtmes. Tõsi küll, 50-ndate mood oli silmapaistvalt romantilise kallakuga. "Portoriks" on siiski küll üle romantiseeritud. "Jetside" puhul on aga fantaasiale ehk liiga suurt volit antud.

"West Side'i loo" esitab üllatavalt hea ansambel. Täiskasvanute maailma esindajatena ühinevad sellega estoonlased. Peeter Oja (võimu esindav, räme Schrank), Karli Kannelmäe (nõme politseiseersant Krupke), Tiit Tralla (kõikemõistev Doc) ja Rein Taidla (libekeelne peokorraldaja) realiseerisid kordaläinult lavastaja taotlusi. Helgi Sallo olulisele etteastele oli eespool juba vihjatud.

Oma orgaanilisuse, siiruse, krambivaba avatuse, mõtte-vokaali-

Vaatamata mitme katele jäi siinkirjutajal nägemata teine koosseis. Eriti huvipakkuv võiks olla Andres Dvinjaninovi Fagin.

Muusikal on žanr, kus tervikuliselt peaksid põimuma vokaal-sõnataants. Villimaa lavastuse algusepisoosides see nii ongi (sõõmisteestseen vaestemajas, kus liikumine on stiliseeritud, allutatud rütmidele), kuid etenduse kulgedes märkad, et koreograafiliselt tasandit pole toonitunud. Pigem vastupidi — mõlemas keskses tänavapildis on rõhutatud staatikat. Finaalis annab dünaamilise värvi pöördläva ringlemine (aga laval ju ka "Vanemuise" tantsijad)!

"Minu veetlevast leedist" vabaks jäänud nišši (mis moodne sõnal) "Oliver" siiski ei täida — etendus on lihtsalt teisel lainepikkusel. Juba teose algmaterjal on Loewe' muusikaliga võrreldes teiselaadiline. Lavastaja läheneb "Oliverile" jutustaja-illustreerijana, mõeldes eelkõige nooremale teatrikülastajale. Aga see on teatriõhtu ka kogu perele. Nii nagu laval saavad kokku eri põlvkonnad, võib see ka teatrisaalis olla: positiivseid emotsioone leidub nii vanaemadele-isadele kui ka lapselastele. Headus ja õiglus ju võivad avaldada.

* * *

Niisiis — Tallinna Linnahallis tuli välja Leonard Bernstein, koreograaf Jerome Rubbinsi idee põhjal loodud "WEST SIDE'i LUGU" (1950/60. aastate "Romeo ja Julia"). Ja taas Estonia-toetusel, Eesti Muusikaakadeemia initsiatiivil. Ent erinevused kahe *story* lavaletelavastuses (esmalavastuse initsiaator Vello Rummo, nüüd Neeme Kuningas) on kardinaalsed. Eesti senine muusikalitraditsioon (mitte ainult selle lavalooa seoses) põhines paljuski lavakunstiüliõpilastel (õppis ju toonane suuravastus Helgi Sallogi draamastuudios) või tegevnäitlejatel. Kuigi nii Tallinnas kui Tartus on ikka ka "päris" lauljaid rakenda-

Bernstein "West Side Story" (1957). Tallinnas toimis "Oliver" (1950/60. aastate "Romeo ja Julia") ja "Oliver" (1950/60. aastate "Romeo ja Julia")

Üks ring näib nüüd sulguvat! Eesti Muusikaakadeemia, Estonia, Pedagoogikaülikooli ja AS ARISTO ühistööna on "West Side" taas Tallinna laval.

Viinakuu osutus meil lausa muusikalikuks — oktoobri lõpudekaadil nägi "Vanemuises" rambivalgust meil seni vaid filmina tuntud, seitse Oscarit kogunud Lionel Barti "Oliver" (aluseks Charles Dickensi "Oliver Twist").

Nii jõuavad need kaks muusikalavastust ka ühe pealkirja all "Sirpi".

tud, näib domineerivat sõnaline osa. Muusikalizantis nii olulist koreograafiliselt tasandit pole enamasti rõhutatud.

Neeme Kuningas alustas teisest otsast. Tema projekt baseerus algusest peale noortel ooperilauljatel ning selgel koreograafilise lahenduse taotlusel (siit idee koostöökaks Pedagoogikaülikooli tantsukateedriga). Kordaminekud algavad juba lavastusgrupi komplekteerimisest — koreograaf Mait Agu, dirigent Tarmo Leinatamm, muusikalised juhid/kontsertmeisterid Ellen Maiste, Ülla Millistfer, Ene Rindesalu, näitejuht Helgi Sallo, repetiitor Ülle Ulla, kujundaja Ervin Õunapuu, kostüümikunstnikud Reili Evart ja Liina Keevallik. Resultaat on üksmeelse tegutsemise vil.

Mõnest varasemast tööst on Kuningas meelde jäänud nippide-trikidega, mis etenduses igakord põhi-koega ei liitunud. Seekord nägime orgaanilist tervikut, mis lähtub Bernsteinist/Robinsist (aga kasugil kumab läbi ka Shakespeare). Nagu märkamatu tunnetad järsku alltekste ja tööd alustab assotsiatsioonide mehhanism. Ent välditud on näpuga näitamist sellele, et vihkamine, vaen, kahtlustamine, aga ka ideaalühialus, unistuste täitumise lootus on ajatud nähtused (kõlab pateetilisel, aga nii see kord juba on). Nad võtavad vaid üha uusi ilmutuskujusid, on meis ja meie ümber tänagi.

Kujundaja on loonud metallkonstruktsioonidest karmi tehismailma, mis vaenutsevad noortejouke haardes hoiab. Lavaruumi eri tasapinnad on lavastajal mõjuvalt käigus. Tekib kujundlikkus (näit.

keerdrepp, mis tegelikult kuhugi ei vii). Need trepid-redelid, tellingutornid inspireerisid dünaamiliste, loogiliste, leidlike, aga ka kaunite misantseenide loomist (ahastav Tony-Romeo visklemas kalkide karkasside maailmas; värvikirev neidudekimp keerdrepi jt.). Seejuures on lavastaja resultaadi huvides lauljate suhtes mõnikord lausa (heas tähenduses) halastamatu. Kohati tuleb laulda ebamugavatel positsioonidel — aktiivses liikumises, seljaga dirigendi poole jne. On vabanenud stampilahendustest. Selgub, et see on täiesti võimalik!

Kontrastiks vajaliku helge akordi lisas meil varem osalises kupüüris olnud laul nr. 13 ("On üks paik me jaoks..."), mille sisendusjõuliselt-üllatuslikult tõi etendus Helgi Sallo (kavalehel hoopis teine laulja). Eelkõige tänu temale sai stseen mõttejõult tugev (unelmate tõeksaamise võimalikkus?). See nõudnuks mingit täiesti fantastilist valgusemuutust, mis seekord olemata jäi.

Episoodi lootusiandev kontrastus aitas rõhutada finaalis kõlama jäävat eriti traagilist nooti. Meile antakse mõista, et illusoorne rahu kahe jõugu vahel kestab viivu; viidatakse: vaen, kemplemine, võitlus võimu pärast (olgu või ühe tänavajupi piires) jätkub, nõuab uusi ohvreid. Uus aspekt selle vana teema puhul — varem on enamasti rõhutatud leppimist!

Kas siis ebakohti polnudki? Oli. Neist kõige märgatavam keskse löömingu (II vaatus nr. 11) pingeteravusevaegus, fookusest väljasolek.

Muusikat teinud "Good

Symphony Orchestra" osast "West Side Story" realiseerimisel peaks muidugi kirjutama spetsialist. Orkester võis ju suure saali sektorites erinevalt mõjuda (mis viitab võimendusliku külje vajakajäämistele!) — saalis mitnes kohas istunud siinkirjutaja kogemus on: päris külje pealt oli kõla kõige kompaksem. Igatahes lauljate katmist ei tunneta- nud üldsegi, tekst/mõte (loomulikult ka hea vokaal) jõudis kuulajani. Kui see Estonia teatrisaalis ka alati sedasi oleks!

Muusikas mõjuvaim oli ehk rütmilise külje paikapandus, seda ka ansambelites — tipphekk I vaatus eriti keerulise koega finaalis.

"Story" koreograafilisest küljest? Mait Agu töö puhul saab seekord tõesti rääkida koreograafilisest küljest. Eesti muusikalikogemuse puhul vist esmakordselt. On ju küll olnud meeleeolukaid tantsustseene näit. Mai Murdmaa (Estonia) ja Ülo Vilimaa ("Vanemuise") looming "Veetlevas leedis" —, ent tavaliselt on ikka olnud tegu sammuseadmisega, "liikumise juhtimisega". Nüüd väljendavad kahe Tallinna kõrgkooli üliõpilased ennast koreograafiliselt kujundite abil. "Kõnelevad" tantsukeeles (kummalgi jõuga on oma "keel"). "Portoriksidel" on selles hispaaniaalikkus väarikust, "jetside" liikumine on seevastu *show*-tantsu laadis, mis koreograafile erilisel omane. Soleerivale Dmitri Hartšenkole oleks siiski oodanud veel efektsemat tantsuseadet. "Jetside" etteastete tipp kujunes numbrist "Ohvitser Krupke".

Seal, kus tegevus kandub olmetantsu aladele (episoodid peol), märkad ka koreograafias ühisema

lainutid lavastaja taotusil. Helgi Sallo olulisele etteastele oli eespool juba vihjatud.

Oma orgaanilisuse, siiruse, krambivaba avatuse, mõtte-vokaal-tantsu-teksti valdamise ning nooruse särava valmistid lauljad üllatuse. Ettevalmistustöö käigus tehti läbi tohutu areng. Tiiu Küti Maria, Toomas Toherti Tony, Mare Välja Anita, Lauri Vasara Bernardo, Rauno Elpi Riff, Peeter Hillepi Action on saavutused, mis nõuaksid erianalüüsi. Maria-Tony magususest vabad (ootamatult kaunid nüansid) kohtumisstseenid, muutumine/küpsemine armastuse mõjul; sõbratari õnne/õnnetust mõistev Anita; väarikas, tavalisest lüüri- lises Bernardo; Riffi-Actioni jõhker/jõuline lõõmamehelikkus vajak pikemat käsitlust nagu paljud muud selles lavaloo (Baby John-Jaak Jökallas pärast löömingut, Anybods-Silva Vald). Tuleb loota, et nii jõulisele läbinurdele järgneb võimalusterohke lavaelu.

* * *

Omal ajal välja antud "Teatri-märkmikus" 1964/65 käsitleti toonast "West Side'i lugu". Seal pärinevad Karin Kase kuldaväärt sõnad: "Hea on see, et noored heidavad üksmeelselt ja meelegindalt kõrvale skeeme ja stampe, et nad ei kasuta kunstikarke, vaid tahavad astuda normaalse inimese kombel kahel jalal maad mööda, oma unistustega, eesmärkidega, mõtetega." "West Side'i loo" lavastus on hästi uus lavastus. See hakkab tulevikus veelgi selgemini silma paistma. /—/ Žanritunnetus ja mõtte kaas- aegsus annab talle oma rütmi, oma näo. Et see noortel õnnestus, see on rõõmustav."

Need mõtted sobivad hiilgavalt ka käesoleva loo lõpetuseks ja praeguse "Story" kohta. Lisaks on näite- seltskond Neeme Kuninga eestvõtetel astunud sammu lauljateatri suunas.

HEINO AASSALU